

Capitolul I. Despre obligații civile în general

Secțiunea 1. Raportul juridic de obligații civile

§1. Înțelesul noțiunii de obligație civilă

1. Trăim în societate și participăm în mod firesc la viața socială, preocupându-ne de interesele materiale și spirituale, cultivând relații cu semenii noștri, fiecare urmărind îndeplinirea unor scopuri care nu se pot realiza izolat, la întâmplare, individual, ci numai în cadrul legăturilor, relațiilor care se nasc între oameni, în care voința unuia trebuie să țină seama de voința celuilalt, pentru binele general, pentru „coexistența libertăților”.

În considerarea sistemului de relații sociale fundamentat pe principii morale și juridice, putem dobândi drepturi și ne putem asuma obligații ținând seama de libertatea semenilor noștri de a dobândi drepturi și de a-și asuma obligații. Trăind în societate și într-un mediu social, în activitatea noastră avem „obligația” să ne conformăm unor norme morale fixate prin uzanțe și tradiții ori unor norme de drept adoptate prin lege, în sensul său general. Așadar, natura **obligațiilor sociale** este diferită în raport cu izvorul și consecințele nerespectării lor. **Obligațiile non-juridice**, de tip moral, pot antrena, prin nesocotirea lor, efecte personale constând în mustărări de conștiință ori efecte sociale (izolarea și oprobriul unui grup social ori oprobriul societății). **Obligațiile juridice**, însemnând obligații sociale ridicate la „rang de lege”, deși sunt de tipuri diferite, în raport cu natura relației sociale ocrotite prin lege (constituționale, administrative, de dreptul muncii, penale etc.) au o trăsătură comună, definitorie, și anume aplicarea unei sancțiuni legale în cazul neîndeplinirii acestora.

În sistemul obligațiilor juridice, îndatoriri reglementate de o normă de drept, obligațiile civile întemeiate pe raportul juridic de natură civilă^[1] au un loc bine definit și se bucură de un regim juridic special reglementat de Codul civil în Cartea a V-a „Despre obligații” de la Titlul I la Titlul XI, începând cu art. 1164 până la art. 2499 inclusiv^[2]. Studiul obligațiilor civile formează obiectul prezentei lucrări^[3].

^[1] În legătură cu relația juridică civilă și a corelației drept-obligație, a se vedea M. Djuvara, *Teoria generală a dreptului. Drept rațional, izolare și drept pozitiv*, Ed. All, București, 1955, p. 119, 219.

^[2] Structura materiei în Codul civil este următoarea: Titlul I „Dispoziții generale”, Titlul II „Izvoarele obligațiilor”; Titlul III „Modalitățile obligațiilor”; Titlul IV „Obligații complexe”; Titlul V „Executarea obligațiilor”; Titlul VI „Transmisiunea și transformarea obligațiilor”; Titlul VII „Stingerea obligațiilor”; Titlul VIII „Restituirea prestațiilor”; Titlul IX „Diferite contracte speciale”; Titlul X „Garanțiile personale”; Titlul XI „Privilegiile și garanțiile reale”.

^[3] Titlul IV – „Diferite contracte speciale” – se studiază în anul III la disciplina *Contracte speciale*.

2. Sintagma „obligație civilă” are două înțelesuri: în sens larg (*lato sensu*), prin obligație civilă ori, mai simplu, prin obligație, se înțelege **o categorie de raporturi juridice** specifice dreptului civil, și anume **raportul de obligații în temeiul căruia o persoană, numită creditor, este îndreptățită să pretindă altei persoane, numită debitor, să execute prestația la care s-a îndatorat, pentru a cărei neîndeplinire creditorul poate apela la forța de constrângere a statului**. Sub acest înțeles, astfel cum vom vedea, vorbim de raport juridic de obligații civile sau chiar mai simplu „*obligații civile sau obligații*”. Cu toate acestea, fiind vorba de un raport juridic, de o relație juridică, avem în vedere binomul juridic „drept-obligație” și intercondiționarea dintre aceste elemente specifice conținutului raportului juridic de obligații civile^[1]. În sens restrâns (*stricto sensu*), prin obligație civilă înțelegem **îndatorirea subiectului pasiv al raportului juridic de obligații (debitorul) de a avea o conduită corespunzătoare dreptului subiectului activ (creditorul), care poate consta în a da, a face sau a nu face ceva și care, la nevoie, poate fi impusă prin forța coercitivă a statului**.

În concluzie, primul înțeles exprimă raportul dintre creditor și debitor, respectiv drepturile subiectului activ și obligațiile subiectului pasiv, adică latura activă și latura pasivă a raportului, iar al doilea înțeles exprimă latura pasivă a raportului, adică datoria debitorului.

Mai adăugăm că termenul de „obligație” sau mai exact de „obligațiune” are și înțelesul de **titlu de valoare, titlu de credit**, adică un înscris care încorporează dreptul de creanță și, corelativ, datoria. Înscrisurile denumite obligațiuni sunt emise de societățile pe acțiuni reglementate de Legea nr. 31/1990, de unitățile administrativ-teritoriale, de către stat, iar existența unui raport obligațional îi conferă titularului (posesorului) calitatea de creditor asupra sumelor înscrise și a obligațiilor aferente. Astfel sunt și obligațiunile CEC a căror dobândă se acordă sub forma unor câștiguri pe bază de tragere la sorți.

§2. Definirea raportului juridic de obligații

3. După cum este știut, Codul civil de la 1864 nu definea raportul juridic de obligații, sarcina conturării unei definiții revenind literaturii de specialitate^[2]. Raportul juridic de obligații era privit, sub imperiul Codului civil anterior, ca fiind acel raport patrimonial de drept civil în al cărui conținut intră dreptul subiectului activ, numit creditor, de a cere subiectului pasiv, denumit debitor, să execute una sau mai

[1] În această accepție se pune semnul egal între raportul juridic de obligații și un element al conținutului acestei categorii, respectiv dreptul de creanță. El este uzitat mai ales pentru ușurința în exprimare, și nu pentru rigoarea științifică. A se vedea și M. Costin, *Mari instituții ale dreptului civil român*, vol. III, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1993, p. 14-15; D. Gherasim, *Cu privire la conținutul noțiunii de obligație civilă*, în *Dreptul nr. 5/1998*, p. 40-43.

[2] A se vedea: D. Alexandresco, *Explicațiune teoretică și practică a dreptului civil român, în comparațiune cu legile vechi și cu principalele legislațiuni străine*, Iași, Tipografia Națională, 1898, p. 6; C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. All, București, 1993, p. 10; T.R. Popescu, P. Anca, *Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Științifică, București, 1968, p. 9.

multe prestații constând în a da, a face sau a nu face ceva, sub sancțiunea constrângerii exercitate de stat în caz de neexecutare voluntară. Codul civil în vigoare^[1] definește obligația în art. 1164 ca fiind „o *legătură de drept în virtutea căreia debitorul este ținut să procure o prestație creditorului, iar acesta are dreptul să obțină prestația datorată*”.

Reglementând o definiție a obligației, legiuitorul a realizat o evoluție semnificativă în materie având în vedere că **obligația** constituie temelia întregului edificiu cunoscut în știința dreptului, de la jurisconsultii romani până la consacrarea în legislațiile moderne, sub denumirea de *teoria generală a obligațiilor*. Pentru a analiza aspectele complexe care țin de izvoare, executare, transmitere, transformare, stingere, garantare etc., este necesar, în primul rând, să clarificăm noțiunea de bază a sistemului, adică „obligația”, în jurul căreia s-a dezvoltat în timp regimul juridic care astăzi este reglementat sistematic și coerent în Codul civil din anul 2009, care antamează toate aceste elemente referitoare la obligațiile civile.

Dacă ne raportăm la titlul art. 1164 C. civ. putem spune, cu oarecare justificare, că legiuitorul a definit conținutul raportului obligațional, și nu raportul juridic de obligații, respectiv obligația, iar că aceasta din urmă ar fi element al conținutului raportului de obligație. În realitate, textul legal precizează că obligația este „o legătură de drept”. Cu alte cuvinte, se pune semnul egal între obligație și raport juridic de obligație și, în același timp, se face deosebirea între obligație, ca raport juridic, și obligație, care are ca obiect prestația pe care urmează să o execute debitorul, ca latură pasivă a raportului juridic. Cu privire la textul art. 1164 C. civ., mai este de observat că legiuitorul a preferat să privească obligația civilă din punct de vedere al debitorului, așezând în prim plan latura pasivă a obligației, și nu cum îndeobște se practică, atât în doctrina, cât și în jurisprudența în materie, din punct de vedere al titularului de drepturi. Astfel, de exemplu, drepturile reale sunt definite prin prerogativele titularului și, în subsidiar, prin îndatoririle generale de abstențiune ale subiecților pasive. Tot astfel, patrimoniul este pus în evidență de latura activă și apoi de latura pasivă.

Legiuitorul a preferat, poate îndemnat de definiția dată obligației în *Instituțiile lui Iustinian*, atribuită jurisconsultului Papinian^[2], să definească obligația punând pe prim plan latura pasivă, debitorul și datoria sa către creditorul obligației.

Ne despărțim de definiția clasică din doctrină și ne raliem opiniei legiuitorului, astfel încât definim **obligația civilă** ca fiind **acel raport juridic în baza căruia debitorul este ținut să procure o prestație concretă creditorului care, în caz de neîndeplinire, poate face apel la forța coercitivă a statului**^[3].

[1] Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011. Codul civil a intrat în vigoare la data de 1 octombrie 2011.

[2] Obligația este „*iuris vinculum quo necessitate adstringimur alicuius solvendae rei secundum nostrae civitatis iura*”. În același sens, a se vedea P. Vasilescu, *Drept civil. Obligații*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 6.

[3] Prof. Liviu Pop definește obligația civilă drept raportul civil în care o parte numită creditor are dreptul de a pretinde celeilalte părți, numită debitor, să execute prestația sau prestațiile la care este îndatorat, sub sancțiunea constrângerii de stat. A se vedea L. Pop, I.F. Popa, S.I. Vidu, *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 12.

§3. Caracterele specifice ale raportului juridic de obligații

4. Din analiza definiției date de Codul civil, fără însă a neglija nici definiția dată de doctrină, rezultă următoarele caractere juridice ale raportului juridic obligațional:

a) raportul juridic obligațional implică o **legătură juridică**^[1] (*ius vinculum*) între debitor și creditor, în sensul că debitorul este ținut la executarea prestației, în caz de neexecutare putând fi constrâns cu ajutorul forței coercitive a statului; mai mult decât atât, art. 1164 C. civ. stabilește faptul că „*obligația este o legătură de drept*”, astfel încât creditorul este îndreptățit să pretindă debitorului său executarea prestației la care acesta din urmă s-a obligat, în caz contrar creditorul putând apela la acțiunile în justiție, la executarea silită a debitorului (art. 1516 C. civ.), la punerea în întârziere (art. 1521 C. civ.), la rezoluțiunea ori rezilierea contractului (art. 1549 C. civ.);

b) raportul de obligație este un raport patrimonial, evaluabil în bani. Astfel, **dreptul de creanță** aparținând creditorului este o valoare patrimonială care face parte din activul patrimonial al creditorului, iar **datoria corelativă** este un element al pasivului patrimonial al debitorului;

c) din punctul de vedere al creditorului, raportul de obligații apare ca un **drept de creanță**, iar privit din unghiul debitorului, se înfățișează **ca o datorie**, în sens restrâns, ca o obligație care are ca obiect o prestație concretă, debitorul fiind ținut **să dea, să facă sau să nu facă ceva** în favoarea creditorului^[2].

Putem aprecia că pentru creditor, raportul de obligații este un drept de creanță, iar pentru debitor, același raport de obligații este o datorie. Binomul creanță-datorie reflectă legătura juridică născută între subiectele raportului obligațional.

§4. Structura raportului juridic de obligații

5. Raportul juridic de obligații are în structura sa următoarele elemente esențiale: **subiecte, conținut, obiect și sancțiune.**

^[1] În dreptul roman, inițial, legătura dintre creditor și debitor se traducea într-o legătură materială, *vinculum corporis*, în caz de neexecutare a prestației creditorul având chiar un drept asupra persoanei debitorului, putându-l omorî sau transforma în sclav (*ius in personam*), asemănător proprietarului asupra lucrului (*ius in rem*), mai târziu având semnificația de *ius vinculum*, valabilă și astăzi. În dreptul modern, raportul de obligație conferă creditorului posibilitatea constrângerii debitorului, constrângere ce se exercită nu asupra persoanei, ci asupra bunurilor debitorului, prin intermediul executării silite, respectiv prin vânzarea bunurilor în vederea satisfacerii creanței (R. Sanilevici, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Universitatea Iași, 1976, p. 4-5).

^[2] Acesta este și sensul larg al noțiunii de „*obligație*”, în care obligația ca element al conținutului raportului juridic se confundă cu însuși raportul juridic de obligație.

4.1. Subiectele raportului de obligații

6. Pot fi subiecte (părți) ale raportului juridic de obligații toate persoanele fizice și juridice; orice persoană are capacitate de folosință și, cu excepția cazurilor prevăzute de lege, capacitate de exercițiu (art. 28 C. civ.). Legea conferă tuturor persoanelor calitatea de a fi subiecte de drept, adică de a participa ca titulari de drepturi și obligații la raporturile juridice. Astfel cum prevede art. 29 C. civ., nimeni nu poate fi îngrădit în capacitatea de folosință sau lipsit, în tot ori în parte, de capacitatea de exercițiu, decât în cazurile și condițiile expres prevăzute de lege, după cum nimeni nu poate renunța în tot sau în parte la capacitatea de folosință sau la capacitatea de exercițiu.

În materia obligațiilor, art. 1180 C. civ. înscrie ca o condiție esențială pentru validitatea contractului capacitatea părților, cu precizarea că poate contracta orice persoană care nu este declarată incapabilă de lege și nici oprită să încheie anumite contracte^[1]. În cazuri excepționale, și statul poate apărea ca subiect al raportului de obligație^[2].

Raportul juridic de obligații presupune două subiecte (părți): *subiectul activ* și *subiectul pasiv*. Generic, subiectul activ este denumit **creditor** (*reus credendi*), adică persoana care are încredere în cel care se obligă, iar subiectul pasiv se numește **debitor** (*reus debendi*), respectiv persoana care datorează creditorului o prestație determinată. Aceste denumiri generice se particularizează în funcție de denumirile specifice raportului juridic la care participă subiectele. Astfel, într-un *contract de vânzare*, părțile se numesc vânzător și cumpărător (art. 1650 C. civ.); într-un *contract de donație*, donator și donatar (art. 1011 C. civ.); în *contractul de locațiune*, locator și locatar (art. 1777 C. civ.); în *contractul de mandat*, mandatar și mandant (art. 2009 C. civ.); în *contractul de depozit*, deponent și depozitar (art. 2103 C. civ.); în *contractul de consignație*, consignant și consignatar (art. 2054 C. civ.); în *contractul de împrumut de folosință*, comodant și comodatar (art. 2146 C. civ.); în *contractul de împrumut de consumație*, împrumutător și împrumutat (art. 2158 C. civ.); în *contractul de rentă viageră*, debirentier și credirentier (art. 2242 C. civ.) etc.

^[1] A se vedea, atât pentru persoanele fizice, cât și pentru persoanele juridice: art. 28-44, art. 147, art. 205-211, art. 627, art. 903, art. 987, art. 988, art. 990, art. 1652-1655, art. 1784, art. 1853 C. civ. Pentru doctrină, a se vedea: T. Țiclea, *Dispoziții generale în materia persoanelor și capacitatea civilă a persoanei fizice*, în M. Uliescu (coord.), *Noul Cod civil. Studii și comentarii*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 143 și 185; Gh. Bota, *Capacitatea civilă a persoanei juridice și încetarea persoanei juridice*, în M. Uliescu (coord.), *Noul Cod civil. Studii și comentarii*, vol. I, p. 462 și 482; S. Angheni, I.R. Urs, *Funcționarea persoanei juridice*, în M. Uliescu (coord.), *Noul Cod civil. Studii și comentarii*, vol. I, p. 494; O. Ungureanu, C. Jugastru, *Drept civil, Persoanele*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2007; I.R. Urs, C. Todică, *Teoria persoanelor*, Ed. Oscar Print, București, 2003; C.T. Ungureanu, *Drept civil, Partea generală. Persoanele*, Ed. Hamangiu, București, 2012; G. Boroi, *Drept civil, Partea generală, Persoanele*, Ed. Hamangiu București, 2010.

^[2] În raporturile de obligații, statul apare ca debitor și răspunde patrimonial pentru erorile juridice constând în condamnarea și luarea unei măsuri preventive pe nedrept (art. 538 și urm. C. proc. pen.).

În raporturile de obligații bilaterale, părțile apar în dublă calitate, fiecare fiind în același timp creditor al unei prestații și debitor al alteia. Astfel, în contractul de vânzare: vânzătorul este creditor al prețului și debitor al prestațiilor de a transmite proprietatea, a preda și garanta lucrul vândut, iar cumpărătorul este creditorul prestației de transmitere a dreptului de proprietate, predare și garantare a lucrului și, totodată, este debitorul prestației de plată a prețului.

În raporturile de obligații unilaterale, o parte este numai creditor, iar cealaltă numai debitor. Spre exemplu, în raportul obligațional izvorât dintr-un contract de donație fără sarcină, donatarul este în exclusivitate creditor, neavând nicio obligație, ci numai o îndatorire denumită tradițional de recunoștință, iar donatorul este numai debitor pentru predarea bunului dăruit, fără a primi, în schimb, o altă prestație.

4.2. Conținutul raportului de obligații

7. Raportul juridic de obligații cuprinde *dreptul de creanță al creditorului și obligația corelativă a debitorului*. Cu alte cuvinte, **conținutul raportului juridic de obligații** este alcătuit din **dreptul creditorului de a pretinde debitorului o anumită conduită constând în a da, a face sau a nu face și datoria debitorului de a executa prestația concretă la care s-a obligat**.

De esența conținutului raportului de obligații este natura sa patrimonială – dreptul de creanță se înscrie în activul patrimonial, iar obligația corelativă în pasivul patrimonial.

De regulă, conținutul raportului de obligații născut din acte juridice se stabilește prin voința părților și este denumit **subiectiv**, dar există și situații în care conținutul poate fi determinat de lege, de exemplu, în cazul raporturilor obligaționale născute din fapte ilicite cauzatoare de prejudicii, și este denumit **obiectiv**.

Drepturile reale, ca drepturi patrimoniale absolute, se realizează direct de către titularul lor, fără intervenția voinței altei persoane, a unui subiect pasiv, restul persoanelor, din contră, au o obligație generală, negativă de abstențiune.

Drepturile de creanță, ca drepturi patrimoniale, relative, pot fi realizate de titularul lor, de creditor, numai mijlocit, prin activitatea, comportamentul și atitudinea debitorului care este îndatorat să execute prestația corelativă dreptului de creanță, constând în: *a da, a face și a nu face*^[1].

[1] Drepturile de creanță, împreună cu drepturile reale, alcătuiesc clasificarea principală a drepturilor civile patrimoniale. Spre deosebire de drepturile reale (*ius in re*) – drepturi subiective în virtutea cărora titularul poate să-și exercite singur atributele, asupra unui lucru determinat, în mod direct și nemijlocit, fără concursul altei persoane –, drepturile de creanță (*ius ad personam*) sunt drepturi subiective civile în virtutea cărora subiectul activ (creditorul) poate pretinde subiectului pasiv (debitorul) să dea, să facă sau să nu facă ceva, dreptul creditorului putând fi realizat cu concursul debitorului. Obligația corelativă drepturilor reale este întotdeauna negativă, de a nu face nimic de natură a aduce atingere exercițiului dreptului real. Drepturilor de creanță le corespunde fie o obligație pozitivă al cărei obiect este de a da sau a face, fie o obligație negativă, de a nu face. Titularii drepturilor reale beneficiază de prerogativele urmăririi bunului în mâna oricui s-ar afla și a preferinței. Titularul unui drept de creanță nu se bucură de prerogativele

4.3. Obiectul raportului de obligații

8. Obiectul raportului juridic de obligații constă în conduita concretă a subiecților – acțiunea sau inacțiunea la care este îndreptățit subiectul activ și de care este ținut subiectul pasiv.

Obiectul se concretizează în înseși acțiunile pe care subiectul activ le poate pretinde debitorului, acesta din urmă fiind ținut fie a le săvârși, fie a se abține de la săvârșirea lor.

Obiectul raportului juridic de obligații poate consta într-o prestație pozitivă – *a da* sau *a face ceva* – ori într-o prestație negativă, inacțiune – *a nu face ceva* din tot ceea ce debitorul ar fi fost îndreptățit să facă în lipsa obligației asumate.

Trebuie să observăm că obiectul raportului de obligații este diferit de conținutul raportului. Încă o dată, conținutul este alcătuit din drepturi și obligații determinate care revin părților. Acestea rămân la nivelul de posibilități prevăzute de lege, dacă nu sunt exercitate și asumate de titularul lor. Cu alte cuvinte, obiectul raportului juridic este însăși acțiunea pe care o pretinde creditorul pentru realizarea dreptului și acțiunea ori inacțiunea de care este ținut debitorul.

În legătură cu obiectul raportului de obligații, trebuie să facem distincția prevăzută în art. 1225 și art. 1226 C. civ. Potrivit art. 1225 C. civ., obiectul contractului este **operațiunea juridică**, precum vânzarea, locațiunea, împrumutul și altele asemenea, convenită de părți, astfel cum aceasta reiese din ansamblul drepturilor și obligațiilor contractuale, în timp ce, potrivit art. 1226 C. civ., obiectul obligației este **prestația** la care se angajează debitorul. Dispozițiile legii sunt clare. Obiectul obligației civile constă în prestația pe care o poate pretinde creditorul și de care este ținut debitorul. În același timp, obiectul contractului din care a izvorât obligația civilă (raportul juridic de obligații) este operațiunea juridică pe care părțile, prin voința lor, au stabilit să o facă. În fapt, vorbim de două obiecte: obiectul contractului și obiectul obligației născute din contractul respectiv, adică prestația concretă a debitorului. Potrivit art. 1226 alin. (2) C. civ., obiectul obligației trebuie să fie determinat sau cel puțin determinabil și licit, sub sancțiunea nulității absolute.

menționate mai sus și, fiind un simplu creditor chirografar, are doar un drept de urmărire asupra întregului patrimoniu al debitorului (drept de gaj general sau garanție comună a creditorilor, în terminologia art. 2324 C. civ.). Pentru o dezvoltare a deosebirilor și asemănarilor între drepturile reale ca drepturi absolute și drepturile de creanță ca drepturi relative, implicit a raporturilor juridice care au în conținutul lor asemenea drepturi, a se vedea: V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 31; C. Bîrsan, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 23; I.R. Urs, P.E. Ispas, *Drept civil. Drepturile reale principale*, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 12; L. Pop, I.F. Popa, S.I. Vidu, *op. cit.*, p. 15. Pentru clasificarea drepturilor subiective civile, a se vedea I.R. Urs, *Drept civil român, Teoria generală*, Ed. Oscar Print, București, 2001, p. 141.

4.4. Sancțiunea raportului juridic de obligații

9. Atât creditorul, cât și debitorul pot recurge la mijloace juridice specifice pentru realizarea dreptului de creanță, respectiv pentru liberarea de datorie. Se spune astfel că obligația civilă are o **sancțiune**. Generic, raportul juridic este prevăzut cu o sancțiune, ca element de structură, dar, în realitate, atât creditorul, cât și debitorul pot apela la diferite mijloace juridice, primul pentru a realiza ori păstra dreptul de creanță, iar al doilea pentru a se libera de datorie în anumite situații în care creditorul nu vrea ori nu poate primi prestația.

Sancțiunea obligației civile poate și trebuie să fie privită în primul rând din perspectiva **titularului de drepturi** (creditorul) care beneficiază de mijloace juridice ofensive pe care le exercită prin intermediul forței coercitive a statului, pentru realizarea creanței, ori prin mijloace juridice defensive, respectiv dreptul creditorului de a refuza restituirea prestației executate voluntar de către debitor, deși nu era constrâns să o facă. Sancțiunea cuprinde și mijloacele juridice pe care legea le oferă **debitorului** pentru a se libera de datorie, dacă creditorul refuză ori nu poate primi prestația^[1].

10. Mijloacele juridice ofensive prin care **creditorul** își poate asigura realizarea dreptului de creanță sunt:

a) *notificarea de punere în întârziere a debitorului*, reglementată în art. 1521-1523 C. civ.^[2];

b) *acțiunea în justiție*, prevăzută în art. 29-30 C. proc. civ., care constă în cererea înaintată de creditor instanței de judecată competente prin care solicită obligarea debitorului la executarea prestației datorate^[3];

c) *daunele-interese moratorii* – despăgubiri bănești pe care debitorul este obligat să le plătească creditorului pentru repararea prejudiciului cauzat prin întârzierea executării prestației. Daunele moratorii de întârziere se cumulează cu executarea în natură a prestației ori cu plata daunelor-interese compensatorii. Potrivit art. 1535 C. civ., dacă o sumă de bani nu se plătește la scadență, creditorul are dreptul la daune moratorii, de la scadență până la momentul plății, fie în cuantumul convenit de părți, fie în cel prevăzut de lege, fără a trebui să dovedească vreun prejudiciu. În cazul altor obligații decât cele având ca obiect plata unei sume de bani, daunele-interese sunt egale cu dobânda legală calculată la data la care debitorul este în întârziere asupra echivalentului în bani al obligației, cu excepția cazului în care părțile au stipulat o clauză penală ori creditorul poate dovedi un prejudiciu mai mare (art. 1536 C. civ.);

^[1] A se vedea L. Pop, I.F. Popa, S.I. Vidu, *op. cit.*, p. 18.

^[2] Punerea în întârziere a debitorului poate opera de drept sau la cererea creditorului. Debitorul poate fi pus în întârziere printr-o notificare scrisă ori prin cererea de chemare în judecată. Notificarea se comunică prin executor judecătoresc și cuprinde un termen de executare, după natura obligației și împrejurări.

^[3] Pe larg, I. Leș, *Tratat de drept procesual civil*, Ed. All Beck, București, 2011, p. 137 și urm.; I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2005, p. 114.

d) *executarea silită*. Procedura executării silite se declanșează dacă, după obținerea hotărârii judecătorești, debitorul continuă să nu-și execute prestația. Executarea silită poate fi **directă**, în natură, prin predarea bunurilor de la debitor la creditor cu ajutorul executorului judecătoresc, sau **indirectă**, prin echivalent bănesc, recurgându-se la vânzarea bunurilor debitorului sau la poprirea sumelor pe care acesta urma să le primească de la terți (art. 1516 coroborat cu art. 1530 și urm. C. civ.)^[1].

11. Mijlocul juridic defensiv cuprinde *excepția* pe care o poate invoca creditorul în fața instanței în cazul în care debitorul ar pretinde restituirea prestației executate de către el voluntar. În cazul obligațiilor naturale, creditorul nu poate recurge nici la acțiunea în justiție și nici la procedura executării silite, dar dacă debitorul își execută voluntar obligația, el nu poate solicita creditorului restituirea prestației pe motiv că nu a cunoscut că acesta din urmă este lipsit de dreptul la acțiune și la executare silită (art. 1471 C. civ.)^[2].

12. Mijloacele juridice prevăzute de lege în beneficiul **debitorului** pentru a se elibera de datorie sunt:

a) *punerea în întârziere a creditorului*, atunci când refuză în mod nejustificat plata oferită în mod corespunzător ori dacă refuză îndeplinirea unor acte premergătoare fără de care debitorul nu își poate executa obligația (art. 1510 C. civ.); în aceste condiții, creditorul preia riscul imposibilității de executare și este ținut la repararea prejudiciilor ocazionate de întârzieri și la acoperirea cheltuielilor de conservare a bunului datorat. Credem că în cheltuielile de conservare sunt incluse și cheltuielile de depozitare. Mai mult, debitorul nu este ținut să restituie fructele culese după punerea în întârziere (art. 1511 C. civ.);

b) *dreptul debitorului de a conserva bunul* pe cheltuiala și riscurile creditorului (art. 1512 C. civ.);

c) *vânzarea publică* dacă natura bunului face imposibilă conservarea, dacă bunul este perisabil sau dacă depozitarea necesită costuri de întreținere ori cheltuieli considerabile; debitorul poate porni vânzarea publică a bunului și poate consemna prețul, notificând în prealabil pe creditor și primind încuviințarea instanței judecătorești (art. 1514 C. civ.).

^[1] A se vedea: Executarea silită în natură (art. 1527 C. civ.) și executarea prin echivalent (art. 1530 C. civ.); P. Vasilescu, *op. cit.*, p. 69; L. Pop, I.F. Popa, S.I. Vidu, *op. cit.*, p. 726.

^[2] Interdicția era reglementată expres de art. 1092 alin. (2) C. civ. 1864, potrivit căruia: „Repetițiunea nu este admisă în privința obligațiilor naturale, care au fost achitate de bună-voie” și de art. 20 alin. (1) din Decretul nr. 167/1958 privind prescripția extinctivă, în prezent abrogat, potrivit căruia „debitorul care a executat obligația după ce dreptul la acțiune al creditorului s-a prescris, nu are dreptul să ceară înapoierea prestației, chiar dacă la data executării nu știa că termenul prescripției era împlinit”.